

Přednáška

Prameny římského práva a procesní právo

Mgr. Ivana Stará

Doba královská

1. Fas – výroky bohů
2. Mores maiorum – zvyky předků
3. Consuetudo – právní obyčej
4. Leges regiae – královské zákony
5. Pontifikální interpretace – výklad práva kněžími

Fas

- spíše příkaz, ale v době královské důležitý pramen práva
- zprostředkování příkazů skrze pontifiky
- Bylo to vše, co bylo dovoleno a bylo v souladu s vůlí bohů

Mores maiorum

- Zvyky předků
- Dlouhodobé a ustálené chování, které nebylo zavedené normou ani příkazem
- Bylo jediné a platné

Consuetudo

- Právní obyčej
- Nepsaný pramen práva, leč vynutitelný a závazný
- Podmínky vynutitelnosti
  - *usus lanaevus, longa conseutudo* – dlouhotrvající chování
  - *tacitus consensus poli* - tichý souhlas národa
  - *opinio necessitatis* – přesvědčení o právní závaznosti

Leges regiae a pontifikální interpretace

- Vydávány králem
- Král byl nejvyšší kněz
- Právo mělo sakrální charakter a výklad prováděli pouze kněží
- Činnost kněží ukončují Zákon 12 desek

Prameny práva za republiky

- Mores maiorum
- Consuetudo
- Foedus
- Komiciální legislativa
- Senatus consultum SC
- Ius honorarium
- Lex doudecim tabularum

Foedus a komiciální legislativa

- Foedus - smlouva uzavřená Římem s jiným městským státem
- Komiciální legislativa
  - právní norma přijatá občany na komitiích

Honorární právo

- právo vzniká z činnosti magistrátů
- úřad préтора – ovlivňuje sféru soukromého práva svými edikty
- Dělení ediktů
  - Edicta praetoris urbani – vyhláška městského préтора
  - Edicta praetoris peregrini – vyhláška cizineckého préтора
  - Edicta praetoris curulium - vyhláška kurilských aedilů

Senatus consultum

- Právní norma, která vznikla hlasováním v senátu

Zákon dvanácti desek

- První kodifikace římského práva
- Decemvirové sepsali obyčejové právo
- Pozornost zaměřena na sporné a nejasné normy práva
- Hojně obsaženo právo procesní, rodinné, sousedské a dědické
- Nerozlišují se patriciové a plebejové

Prameny práva za principátu

- Hospodářská krize
- Mores maiorum a consuetudo
- Lex, plebiscitum
- Senatus consultum
- Ius honorarium
- Constitutiones principum
- Iurisprudentia

Císařské konstituce

- Je to to, co stanoví císař dekretem, ediktem nebo dopisem
  - Edicta – vyhlášky
  - Rescripta – odpovědi císaře na dotazy
  - Mandata – instrukce císaře podřízeným úředníkům
  - Decreta – rozsudky císařského soudu

Prameny práva za dominátu

- V čele stojí císař, který nese označení pán nebo bůh
- Jediným pramenem jsou císařské konstituce – *leges generales*
- Vznikají soukromé a později oficiální sbírky římského práva

Soukromé kodexy

- Codex Hermogenianus – obsahuje pouze Diokleciánova nařízení
- Codex Gregorianus – soukromá sbírka a obsahuje konstituce od císaře Hadriána do Diokleciána
- Fragmenta Vaticana – úryvky Papiniána, Paula, Ulpiána
- První oficiální sbírkou byl CODEX THEODOSIANUS
- Dělí se na 16 knih a navazuje na předešlé sbírky

Justiniánská kodifikace

- Císař Justinian I. pověřil komisi vypracováním kodifikace římského práva
- Komise upravovala texty klasických právníků tak, aby vyhovovaly potřebám doby
- Části kodifikace:
  1. Codex Iustinianus – nedochoval se
  2. Codex seu Pandectae – Digesta obsahují díla klasické právní jurisprudence

3. Institutiones seu Elementa –

4. Codex Iustinianus repetitae prelectionis

5. Novellae

Římské právo procesní

- Právu jednoho odpovídá právo druhého
- V nejstarších dobách se vymáhalo právo svémocí
- Svémoc- donucení osoby oprávněné, která si vlastní mocí vynucuje určité chování
- Postupně dochází k omezování svémoci

- Omezení svémoci
  - Zákon 12 desek – Injusvokace- povolání žalovaného na soud žalobcem(svémoc nebyla zrušena u krádeže v noci)
    - Přípuštěna byla také u nutné obrany a při odmítavém postoji dostavit se před soud
- Zakazovala se jen svémoc de vi tedy násilím
- U sebeobranu platila zásada vim vi repellere licet

Jurisdikce

- Soudní pravomoc
  - Králové
  - Konsulové
  - Praetori
  - Kurilští aedilové
  - Císař

Legislakční proces

- Formalismus a symbolismus
- 2 stádia
  1. In iure - řízení před prétořem
  2. Apud iudicem – řízení před soudcem

Žaloby – legis actio

1. Legis actio sacramento – nejstarší a žaloba ze zákona
  - actio in rem – věčná žaloba
  - actio in personam – osobní žaloba
2. Legis actio per iudicis arbitrive postulationem
3. Legis actio per conditionem

Formulový proces

- Vzniká z činnosti cizineckého praetora
- 2 Fáze
  1. In iure – před prétozem
    - končí litiskontestací (smlouva, která obsahovala jádro sporu a ustanovení soudce)
    - vypracování formule, která obsahuje stanovené části (iudicis nominatio, intentio, demonstratio, condemnatio, taxatio, adiudicatio)
  2. Apud iudicem- před soudcem a 2 části
    - Probatio – dokazování
    - Sententia – vynesení rozsudku

Kogniční proces

- Ve formulovém procesu sílila úloha prétora a za císařství došlo k posílení pozice císařských úředníků
- První řízení tedy již nekončilo vypracováním formule a litiskontestací, ale vynesení rozsudku, ale i cel= řízení bylo v rukou soudního úředníka
- Jednalo se o případy vyjímečné

Reskriptový proces

- Princeps – nejvyšší soudce ve státě
- Při reskriptovém procesu se strana obrací před zahájením procesu na principa, aby mu dal dobrozdání k předložení sporné věci
- Reskript neboli odpověď na dopis byl pro soudce závazný za předpokladu, že uvedené skutečnosti byly v dotazu prokázány

Mimořádné prostředky magisterské

- Praetorské stipulace
- Interdikta
- Restitutio in integrum
- Missio in possessionem

